

Сямёнаў - Сямёнаў А. Гісторыя аркуша паперы. Мн., 1930; **Цвікевіч** - Цвікевіч А. "Западно-руссизм". Нарысы з гісторыі грамадскай мыслі на Беларусі ў XIX і пачатку XX в. Мн., 1993; **Чэмелаў** - Чэмелаў В. Развадзіце насенне канюшыны. Мн., 1931.

ЛІТАРАТУРА

Беларуская граматыка. У дзвюх частках. Частка 1. Фаналогія. Арфаэпія. Марфалогія. Словаўтварэнне. Націск. Мн., 1985.

Гістарычная лексікалогія беларускай мовы. Мн., 1970.

Горбачевіч К.С. Вариантность слова и языковая норма. Л., 1978.

Горбачевіч К.С. Изменение норм русского литературного языка. Л., 1971.

Гушча Т. У палескай глушы. Вільня, 1923. [Рэц.]//Крывіч. 1923. №4. С. 60-64.

Піліловіч Т. П. Варыянты -н- суфіксальных прыметнікаў у творах Якуба Коласа // Беларуская лінгвістыка. 1983. Вып. 22. С. 52-58.

Уласевіч В.І. Прыметнікі з суфіксамі -ое- (-ае-, -еа-) і -н- у сучасным перыядычным друку // Беларуская лінгвістыка. 2001. Вып. 51. С. 53-60.

Ужраба І.Р. Варыянтнасць у сучаснай беларускай мове (структурна-граматычны і функцыянальна-дынамічны аспекты). Мн., 2004.

Важегова І. Wpływ rozwoju techniki na język polski przełomu wieku XVIII na wiek XIX // Kwartalnik historii kultury materialnej. XVIII. 1970. № 2. С. 199-226.

Паступіў у рэдакцыю 05.09.05.

Сяргей Мікалаевіч Запрудскі - кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры гісторыі беларускай мовы.

В.У. КЛИМЕНКА

МЕТАНІМІЧНЫЯ ПЕРААСЭНСАВАННІ СЕМАНТЫКІ НАЗОЎНІКАЎ У БЕЛАРУСКАЙ ДЫАЛЕКТНАЙ МОВЕ

Приводится подробная и обоснованная классификация разновидностей метонимии в диалектном языке; определяется место синекдохи среди других типов метонимических переосмыслений.

The ways and methods of metonymical transfer in the Belarusian language are analysed and classified; peculiarities of metonymical transfer are characterized in the dialectal language. The role of synecdoche is defined among the other types of metonymical interpretations.

Развіццё семантыкі слоў абумоўлена, перш за ўсё, аб'ектыўнымі патрэбамі маўленчай практыкі. Задача спрашчэння, палягчэння камунікацыі, якую вырашае метанімія, рэалізуецца ў межах адпаведных рэгулярных мадэляў (гл. Шмелев 1973, 221; Апресян 1974, 190-191).

Традыцыйна метанімія вызначаецца як пераасэнсаванне на аснове сумежнасці, метанімічныя сувязі - гэта «кагнітыўны аналаг рэальных сувязей прадметаў і з'яў аб'ектыўнай рэчаіснасці» (Никитин 1983, 37). (Тут і далей пераклад аўтара. - В. К.)

Звычайна метанімічны перанос грунтуецца на дакрананні рэчаў у прасторы або ў часе. Такую метанімію можна назваць рэальнай, таму што яна заснавана на незалежнай ад чалавечай свядомасці суадносінах прадметаў і з'яў.

Прасторавая разнавіднасць рэальнай метаніміі прадстаўлена ў дыялектнай мове наступнымі абагуленымі мадэлямі:

1) «адно ў другім» («ёмістасць - рэчыва, што можа змяшчаецца ў ёй»): літар. *гаршчок* 'гліняная пасудзіна' (ТСБМ) - дыял. *гаршчок* 'звараная страва' (СПЗБ); літар. *торба* 'невялікі мяшок' (ТСБМ) - дыял. *торба* 'харч, які бралі з сабой' (СПЗБ). Пераносы тыпу «ёмістасць - колькасць рэчыва, што можа ў ёй змяшчацца» з'яўляюцца распаўсюджанымі ў агульнанароднай мове, але менавіта для гавораў характэрны пераасэнсаванні, дзе мера неакрэсленая: літар. *напарстак* 'маленькі каўпачок, які надзяецца на палец пры шыцці' (ТСБМ) - дыял. *напарстак* 'малая колькасць чаго-н.' (СПЗБ); літар. *фура* 'вялікія калёсы для перавозу грузаў, паклажы' (ТСБМ) - дыял. *фура* 'мноства' (СПЗБ). У брэсцкіх гаворках зафіксаваны адваротны перанос па формуле «колькасць рэчыва, што можа знаходзіцца ў ёмістасці - ёмістасць»: літар. *порцыя* 'пэўная колькасць чаго-небудзь' (ТСБМ) - дыял. *порцыя* 'шклянка' (ДСБ);

2) «адно на другім» («месца - тое, што можа размяшчацца на ім, тое, для чаго яно прызначана»): літар. *чыгунка* 'рэйкавая дарога, прызначаная для руху цягнікоў' (ТСБМ) - дыял. *чыгунка* 'цягнік' (БДС); літар. *загнет* 'прыпечак' (ТСБМ) - дыял. *загнет* 'кавалачкі дрэва, прызначаныя на падпал' (ЛАБНГ, I, к. 198), 'добра запечаны хлеб' (ЛАБНГ, V, к. 19). У тэрытарыяльна абмежаванай мове тыповае ўваеабленне адзначанай формулы выступаў ў выглядзе «месца - сена з гэтага месца»: літар. *эруд* 'сухая сенажаць, сухадол' (ТСБМ) - дыял. *эруд* 'сена з высокага месца' (ДСБ); літар. *балота* 'нізкае багністае месца' (ТСБМ) - дыял. *болото* 'сена, скошанае на балоце' (ДСБ, НЛ). «Перавернутая» мадэль узгаданага тыпу пераносаў («тое, што можа знаходзіцца на пэўным месцы - месца») таксама сустракаецца ў народнай мове: літар. *кагал* 'шумны натоўп' (ТСБМ) - дыял. *кагал* 'мясціна (звычайна центр вёскі), дзе ў вольны час збіраюцца людзі' (ДСБ);

3) «адно побач з другім»: літар. *лоб* 'верхняя надвочная частка твару чалавека ці галавы жывёлы' (ТСБМ) - дыял. *лоб* 'валасы' (СПЗБ); літар. *чалеснікі* 'ўваходная выемка ў печы' (ТСБМ) - дыял. *чалеснікі* 'качарэжнік' (СРЛГ). У дыялектнай мове прадуктыўнасцю адрозніваюцца пераносы «частка цела чалавека - деталь адзення, што размяшчаецца на ёй»: літар. *плячо, плечы* 'частка тулава ад ШЫI да локця' (ТСБМ) - дыял. *плечы* 'задняя частка вопраткі паміж двума рукавамі' (Сцяшк.), *плячо* 'пройма рукава' (СПЗБ); літар. *палец*, 'частка цела чалавека' (ТСБМ) - дыял. *пальцы* 'частка шкарпэткі, што прыкрывае пальцы ног' (СГЦРБ). У гаворках таксама ёсць прыклады адваротнага пераасэнсавання: літар. *каўнер* 'верхняя частка адзення, якая прылягае да шыі' (ТСБМ) - дыял. *каўнер* 'шыя' (СГЦРБ); літар. *прыпол* 'ніжні пярэдні край сукенкі, кашулі I пад.' (ТСБМ) - дыял. *прыпол* 'калені' (СПЗБ); літар. *шапка* 'галаўны ўбор' (ТСБМ) - дыял. *шапка* 'макаўка, верхняя частка галавы' (ЖС);

4) «уздзеянне аднаго на другое». Базавым тут, у асноўным, з'яўляецца значэнне таго, што ўздзейнічае (сродак), а вытворным, другасным - тое, што падвяргаецца або падверглася ўздзеянню (аб'ект, вынік): літар. *лапата* 'прылада для капання' (ТСБМ) - дыял. *лапата* 'магіла' (СПЗБ); літар. *маланка* 'разрад атмасфернай электрычнасці' (ТСБМ) - дыял. *маланка* 'чорны арэх' (СПЗБ); літар. *бліскавіца* 'маланка, зарніца' (ТСБМ) - дыял. *блісковіцы* 'чорныя арэхі' (ЛАБНГ, IV, к. 289); літар. *сошка* 'сельскагаспадарчая прылада' (ТСБМ) - дыял. *сошка* 'баразна' (СПЗБ).

Рэальная метанімія таксама праяўляецца ў форме прычынна-выніковых сувязей: літар. *смага* 'моцнае жаданне піць' (ТСБМ) - дыял. *смага* 'сухасць губ, вадкасць у кутках сухіх губ ад смагі' (Шат., Нас.) - «прычына - вынік»; літар. *боль* 'адчуванне фізічнай або маральнай пакуты' (ТСБМ) - дыял. *боль* 'язвы, скулы; хвароба' (СПЗБ); літар. *прыпадак* 'раптоўны прыступ хваробы' (ТСБМ) - дыял. *прыпадак* 'эпілепія' (Касп., Нас., СПЗБ) - «вынік - прычына».

У гаворках назіраецца своеасаблівы від метанімічнага пераносу, калі ў зыходным і вытворным ЛСВ адлюстраваны розныя адносіны да аднаго і таго ж прадмета: параўн. літар. *ганчар* 'майстар, што вырабляў з гліны посуд' (ТСБМ) - дыял. *ганчар* 'вілкі, якімі ставяць у печ гаршкі, чыгуны' (МСНД, БДС); літар. *лужа* 'паглыбленне на паверхні глебы, запоўненае вадой' (ТСБМ) - дыял. *лужа* 'той, хто многа выпівае' (ДСЗ).

Часам метанімічны спосаб пераносу ў дыялекце выкарыстоўваецца для характарыстыкі чалавека: літар. *хеўра* 'пра кампанію людзей, аб'яднаных агульнымі інтарэсамі, агульнымі прыметамі і пад.' (ТСБМ) - дыял. *хеўра* 'жанчына, якая мае шмат дзяцей' (МАСМ); літар. *лухта* 'бязглуздзіца, глупства' (ТСБМ) - дыял. *лухта* 'балбатлівая асоба' (СНС).

Адным з тыпаў рэальнай метаніміі з'яўляецца сінекдаха, але разам з тым у яе ёсць шэраг адметных уласцівасцей. Метанімічная сувязь мае факультатыўны, верагоднасны характар, сумежныя рэаліі тут толькі дакранаюцца, іх можна даволі лёгка раз'яднаць, addзяліць адну ад другой.

Пры сінекдасе дэнатат-крыніца пераносу і дэнатат-рэцыпіент цесна ўзаемна-дэтэрмінаваны, цэлае падразумявае частку і наадварот. Падобныя пераносы вылучаюцца рэгулярнасцю ў гаворках, што тлумачыцца пераважна адсутнасцю

абазначэнняў для пэўных рэалій. Сінекдахічны спосаб перайменавання патрабуе адпаведных пазалінгвістычных абставін: частка цэлага пры пераносе, як правіла, павінна быць вызначальнай, функцыянальна значымай, істотнай для дадзенага цэлага. Асабліва гэта заўважаецца пры пераносах з часткі на цэлае: літар. *брыжы* 'вузкая палоска тканіны, сабраная ў зборачкі' (ТСБМ) - дыял. *брыжы* 'вязаны чэпчык з карункамі' (СГЦРБ); літар. *казырок* 'брыль' (ТСБМ) - дыял. *казырок* 'картуз' (ДСЛ.); літар. *юшка* 'металічны кружок, якім закупаюць адтуліну ў коміне' (ТСБМ) - дыял. *юшка* 'грубка' (МММГ-77).

Пераасэнсаванні «расліны, гародніна - стравы з іх» часта можна трактаваць у межах сінекдахі паводле формулы «частка - цэлае»: дыял. *морква* 'суп з бульбы і драбкоў морквы' (Сц.); дыял. *гарбуз* 'рэдкае страва з гарбуза і пшанічнай мукі ці прасяных круп' (Сц.); дыял. *гарох* 'суп з бульбы і гароху' (Сц.).

У гаворках часцей выяўляецца недахоп найменняў для частак збудаванняў, прылад, таму тут маюць значнае пашырэнне пераносы з цэлага на частку: дыял. *комін* 'адтуліна ў коміне, праз якую выходзіць дым' (СПЗБ); дыял. *вуда* 'лёска' (ЗНС), 'кручок у вудцы' (ЛАБНГ, I, к. 334); дыял. *серп* 'жалезная частка сярапа' (ЛП); дыял. *саха* 'частка сахі ў выглядзе доўгай жардзіны' (СРЛГ); дыял. *страха* 'частка страхі, якая звисае над сцяной' (ЛАБНГ, IV, к. 54); дыял. *качарга* 'дзяржанне ў качарзе' (ЛАБНГ, IV, к. 91); дыял. *граблі* 'частка ў граблях, у якую насаджаны зубцы' (ЛАБНГ, III, к. 270); дыял. *борць* 'ніжня частка вуля-калоды' (ЛАБНГ, V, к. 5).

Часам у народнай мове сінекдаха становіцца сродкам характарыстыкі чалавека: дыял. *лоб* 'чалавек моцнага целаскладу' (ТС; СНЛЗ-96); дыял. *касмыль* 'аброслы поўсцю' (СПЗБ); дыял. *плеш* 'лацінскае свяшчэнства (каталіцкім свяшчэннікам пры пасвячэнні прабывалі кружок на макаўцы галавы)' (Нас.). Іншы раз пры падобных пераносах сінекдаха спалучаецца з метафарай: літар. *дзюбачка* 'дзюба' (ТСБМ) - дыял. *дзюбачка* 'жанчына з доўгім носам' (СНС) ('дзюба ў птушкі' - 'нос' - 'жанчына з доўгім носам'); літар. *памяло* 'венік, надзеты на палку' (ТСБМ) - дыял. *памяло* 'балбатун' (МАСМ), 'бесталковы чалавек, дурань' (НВС-83) ('венік' - 'язык' - 'балбатун'). Вытворныя, другасныя ЛСВ у такіх выпадках звычайна маюць эмацыянальную канатацыю.

Для дыялектнай мовы надзвычай характэрны пераносы па схеме «элемент, атрыбут абраду, гульні - абрад, гульня»: дыял. *барада* 'абрад дажынак' (НЛ) (літар. *барада* 'невялікі кусцік жыта, ля якога спраўляюць дажынкi' (ТСБМ)); дыял. *свеча* 'рэлігійнае свята, якое пачынаецца набажэнствам з брацкай, г. зн. грамадскай, свячой у доме аднаго з брацтва' (Нас.); дыял. *калодка* 'жаночая пірушка на Масленіцу, якая праводзіцца ў складчыну: пры зборы апошняй цягаецца «калодка» - абрубак, якім потым завальваюцца дзверы таго, хто адмовіў' (Касп.); дыял. *ножык* 'гульня хлопчыкаў з ножыкам' (НСл); дыял. *шапкі* 'гульня: ад назвы прадмета, з якім гуляюць' (НСл). Такія семантычныя пераўтварэнні можна аднесці да тэмпаральнай (часавай) сінекдахі. Частка (элемент абраду, гульні) і цэлае (абрад, гульня) узаемаабумоўлены, арганічна, функцыянальна звязаны, што з'яўляецца істотнай прыметай сінекдахі (гл. Бирх 1984, 47).

Пры тэмпаральнай сінекдасе ў якасці часткі звычайна выступаў цэнтральны, вызначальны элемент абраду. Часта такім элементам з'яўляецца ежа (пітво): дыял. *каша* 'радзінны абрад, калі частуюць бабу, што бабіла дзіця' (МММГ-74, Сцяшк., Сл., СГЦРБ); дыял. *гарэлка* 'заручыны' (Сцяшк.); дыял. *пірагі* 'частаванне ў маладых' (Сцяшк., Сл.). У народнай мове таксама бытуюць словы, якія з'яўляюцца вынікамі сінекдахічнага пераносу «абрад - яго атрыбут» («цэлае - частка»): дыял. *каляда* 'парсюк, якога колюць на Каляды' (ДСЗ, СГЦРБ, Сцяшк., Сц.), 'хвост вепрука, які вараць у куцці і ядуць на «Багатую Каляду»' (Сц.); дыял. *сорокі* 'маленькія булчкі, якія пякуцца на Саракі' (ЖНС).

Метанімічныя і сінекдахічныя пераасэнсаванні як іх разнавіднасць, заснаваныя на рэальнай сумежнасці дэнататаў у прасторы або ў часе, у большасці выпадкаў з'яўляюцца двухбаковымі залежнасцямі, захоўваюць двухчленную, закрытую структуру. Аднак у сучасным мовазнаўстве выдзяляецца атрыбутыўная метанімія - якасна іншы від у параўнанні з вышэйадзначанымі (гл. Старычонак 1997, 125-127; Неклюдова 1970, 16). Яе адметнасць яскрава праяўляецца ў

тым, што сэнсавая структура такіх полісемантаў, як правіла, характарызуецца адкрытасцю, яны могуць суадносіцца з шырокім колам рэалій. Усе формы атрыбутыўнай метаніміі, што звычайна выдзяляюцца («уласціvasць, стан - прычына гэтага стану», «уласціvasць - учынак, які характарызуецца гэтай уласціvasцю», «якасць - суб'ект, якому належыць гэтая якасць» і інш.), могуць быць звязаны да адзінай - «уласціvasць - яе канкрэтнае ўвасабленне; тое, што характарызуецца гэтай уласціvasцю». У дадзеным выпадку, відавочна, зусім іншы характар сувязі значэнняў слова ў параўнанні з рэальнай метаніміяй (заснаванай на сумежнасці ў прасторы і часе). Атрыбутыўная метанімія звязана з працэсамі абстрагавання і канкрэтызацыі ў чалавечай свядомасці, гэта ідэальная сумежнасць. Пры кваліфікацыі пераносаў такога тыпу менавіта як метанімічных рашаючым аказваецца сямасіялагічны аспект: пры метаніміі ўвесь змест першаснага значэння (пры атрыбутыўнай метаніміі - абстрактнага значэння прыметы, уласціvasці) пераходзіць у другасны лексіка-семантычны варыянт, дзе выконвае ролю дыферэнцыяльнай, неасноўнай, пабочнай семы (гл. Гак 1971, 85; Зимин 1977, 83; Журавлёв 1982, 64). Тэндэнцыя да апрадмечвання семантыкі больш уласціва лакальнаму словаўжыванню, чым нарматыўнаму, таму ў гаворках складаюцца вельмі спрыяльныя ўмовы для функцыянавання ідэальнага тыпу метаніміі: дыял. *дабро* 'збожжа' (Шат., ЖС, Касп., МММГ-70, Бяльк., Сцяшк.), 'агульная назва злаковых раслін' (СПЗБ, СГЦРБ, ЛП), 'гародніна' (ДСБ); дыял. *хараство* 'добры, якасны мёд' (ЛП); дыял. *выгода* 'аўтобус' (ДСБ); дыял. *ліха* 'эпілепія' (НС, ЛАБНГ, III, к. 147).

Вылучаюцца пераносы тыпу «якасць - суб'ект, носьбіт гэтай якасці»: дыял. *нядоля* 'няўдалы, няздатны' (Сцяшк.); дыял. *няўдача* 'няўдалая асоба' (СНЛЗ-96, СПЗБ).

Да атрыбутыўных далучаюцца пераасэнсаванні на аснове прыметы па форме: дыял. *круг* 'абажур' (НЛС; Сцяшк.), 'спрасаваны воск у форме круга; ходнік круглай формы' (СПЗБ), 'кольца ў пліце' (НЛС), 'рубцы на рагах' (ЛАБНГ, I, к. 12), 'прылада, на якой ганчары робяць посуд' (Сцяшк.);

па месцы: дыял. *верх* 'смятана' (СГЦРБ, ДСБ), 'стык двухсхільнай страхі' (БДС, ЛП, ЛАБНГ, IV, к. 51), 'макаўка' (БДС), 'верхняя частка асадкі акна' (ЛАБНГ, IV, к. 61), 'цвіль на квашанай капусце' (ЛАБНГ, IV, к. 402); дыял. *ніз* 'падол, нізіна' (СПЗБ); дыял. *зад* 'задняя частка воза' (СПЗБ, НЛС);

па спосабе размяшчэння: дыял. *рад* 'засеяная баразна' (НСл), 'чарга' (НВС-83), 'пласт у кубельчыку, у скрынцы' (Янк-И). Прыведзеныя пераносы адрозніваюцца ад метафары тым, што ў іх прымета па форме або па размяшчэнні існуе ў выяўленай форме, асобна, ахоплівае ўвесь аб'ём зыходнага паняцця, а пры метафары гэта прымета выдзяляецца з першаснага значэння мысленна, іманентна, з'яўляецца кампанентам першаснага значэння (параўн. метафарычнае *галава* 'верхняя частка вуля' (ЗНС), 'верхняя частка снапа' (БДС)).

Некаторыя пераносы «матэрыял (рэчыва) - выраб з яго», распаўсюджаныя ў гаворках, можна таксама аднесці да ідэальнай метаніміі. Яны, як і іншыя тыпы ідэальнай метаніміі, адрозніваюцца шматкампанентнай, адкрытай семантычнай структурай: дыял. *дэрэво, дзерава* 'палачка для вязання снапоў' (ЛП; ЛАБНГ, II, к. 299), 'падстаўка, да якой прымацоўваецца верхняя частка калаўрота' (ЛП), 'дошка ў сасе для прымацавання нарогаў і ручак' (БДС); дыял. *жэлезо* 'пастка' (Янк-І, ТС), 'жалезная рашотка ў свяцільным коміне, на якую клалі лучыну' (ТС), 'прас' (Сцяшк.); дыял. *камень* 'падмурак у хаце' (ЛАБНГ, IV, к. 43). Рэчыва існуе толькі ў складзе пэўнага вырабу, рэчывыя назоўнікі маюць адцягнены сэнс, і сродкам іх апрадмечвання становіцца метанімічны перанос ідэальнага тыпу.

Амаль усе прыведзеныя вышэй дыялектныя метанімічныя ЛСВ ідэальнага тыпу маюць паралелі ў нарматыўнай мове, якія ў «Тлумачальным слоўніку беларускай мовы» адлюстраваны ў выглядзе абагуленых азначэнняў: *дабро* 'ўсё добрае, станоўчае' (ТСБМ); *хараство* 'ўсё прыгожае і прыемнае' (ТСБМ); *верх* 'верхняя частка якога-небудзь прадмета' (ТСБМ); *зад* 'задняя частка чаго-н.' (ТСБМ); *круг* 'прадмет, падобны па форме да круга або кола' (ТСБМ); *рад* 'сукупнасць прадметаў або асоб, размешчаных у адну лінію' (ТСБМ); *жалеа* 'вырабы з жалеза' (ТСБМ); *камень* 'прылада, рэч, вырабленая з каменю' (ТСБМ).

Такія адносіны дыялектных і літаратурных ЛСВ блізкія да гіпа-гіперанімічных, але адрозніваюцца тым, што абагуленае значэнне ў такіх выпадках мае надзвычай вялікую вобласць рэферэнцыі, шырокі дыяпазон прадметна-паняццйнай суаднесенасці.

Такім чынам, у дыялектнай і літаратурнай мовах можна выдзеліць два якасна разнародныя тыпы метанімічных пераасэнсаванняў - рэальны і ідэальны. Першы з іх існуе толькі пры прасторавым або часавым, г. зн. рэальным, дакраанні дэнататаў і мае пераважна двухкампанентную структуру. Крытэрыем адмежавання ідэальнай метаніміі становіцца магчымасць шматразовага метанімічнага перанясення значэння без парушэння сэнсавай структуры слова. Такая сумежнасць абумоўлена імкненнем гаворачых да асэнсавання рэчаіснасці ў канкрэтных, матэрыяльных формах.

Скарачэнні

БДС - Шаталава Л.Ф. Беларускае дыялектнае слова. Мн., 1975; **Бяльк.** - Бялькевіч І.К. Краёвы слоўнік усходняй Магілёўшчыны. Мн., 1970; **ДСБ** - Дыялектны слоўнік Брэстчыны. Мн., 1989; **ДСЗ** - Сцяцко П. Дыялектны слоўнік: 3 гаворак Зэльвеншчыны. Мн., 1970; **ДСЛ** - Янкова Т.С. Дыялектны слоўнік Лоеўшчыны. Мн., 1982; **ЖНС** - Жывое народнае слова. Мн., 1992; **ЖС** - Жывое слова. Мн., 1978; **ЗНС** - 3 народнага слоўніка. Мн., 1975; **Касп.** - Каспяровіч М.І. Віцебскі краёвы слоўнік (матэрыялы). Віцебск, 1927; **ЛАБНГ** - Лексічны атлас беларускіх народных гаворак: У 5 т. Мн., 1993-1998; **ЛП** - Лексика Полесья. Материалы для полесского диалектного словаря. М., 1968; **МАСМ** - Матэрыялы да абласнога слоўніка Магілёўшчыны. Мн., 1981; **МММГ-70, МММГ-74, МММГ-77** - Матэрыялы для слоўніка мінска-маладзечанскіх гаворак. Мн., 1970, 1974, 1977; **МСНД** - Матэрыялы для слоўніка народна-дыялектнай мовы. Мн., 1960; **Нас.** - Насовіч І.І. Слоўнік беларускай мовы. Мн., 1983; **НВС-83** - Юрчанка Г.Ф. Народнае вытворнае слова: 3 гаворкі Мсціслаўшчыны. Мн., 1983; **НЛ** - Народная лексіка. Мн., 1977; **НЛС** - Сцяцко П.У. Народная лексіка і словаўтварэнне. Мн., 1972; **НС** - Народнае слова. Мн., 1976; **НСл** - Народная словатворчасць. Мн., 1979; **СГЦРБ** - Слоўнік гаворак цэнтральных раёнаў Беларусі. Мн., 1990. Т. 1; **СНЛЗ-96** - Юрчанка Г.Ф. Сучасная народная лексіка: 3 гаворкі Мсціслаўшчыны. Мн., 1996; **СНС** - Юрчанка Г.Ф. Сучаснае народнае слова: 3 гаворкі Мсціслаўшчыны. Мн., 1988; **СПЗБ** - Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча: У 5 т. Мн., 1979-1986; **СРЛГ** - Слоўнік рэгіянальнай лексікі Гродзеншчыны. Гродна, 1999; **Сц.** - Сцяцко П.У. Народная лексіка. Мн., 1970; **Сцяшк.** - Сцяшковіч Т.Ф. Матэрыялы для слоўніка Гродзенскай вобласці. Мн., 1972; **Сл.** - Сцяшковіч Т.Ф. Слоўнік Гродзенскай вобласці. Мн., 1983; **ТС** - Тураўскі слоўнік: У 5 т. Мн., 1982-1987; **ТСБМ** - Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: У 5 т. Мн., 1977-1984; **Шат.** - Шатэльнік М.В. Краёвы слоўнік Чэрвеньшчыны. Мн., 1929; **Янк-1, Янк-І** - Янкоўскі Ф.М. Дыялектны слоўнік. Мн., 1959. Вып. 1; 1960. Вып. 2.

ЛІТАРАТУРА

- Апресян Ю.Д. Лексическая семантика (синонимические средства языка). М., 1974.
- Бирих А.К. Семантические и грамматические различия метонимии и синекдохи в современном русском языке // Исследования по семантике: Семантика слова и словосочетания: Межвуз. науч. сб. Уфа, 1984. С. 44-51.
- Гак В.Г. Семантическая структура слова как компонент семантической структуры высказывания // Семантическая структура слова: Психолингвистические исследования: Сб. ст. / Под ред. А.А. Леонтьева. М., 1971. С. 78-96.
- Журавлёв А.Ф. Технические возможности русского языка в области предметной номинации // Способы номинации в современном русском языке / Под ред. Д.Н. Шмелева. М., 1982. С. 45-109.
- Зимин В.И., Модебадзе Э.А. Метафора и метонимия // Русский язык в национальной школе. 1977. № 2. С. 77-84.
- Неклюдова М.К. К вопросу об изучении метонимии // Русское и зарубежное языкознание. Алма-Ата, 1970. Вып. 3. С. 14-18.
- Никитин М.В. Лексическое значение слова (структура и комбинаторика): Учеб. пособие для лед. вузов по спец. № 2103 «Иностр. яз.». М., 1983.
- Старычонак В.Дз. Полісемія ў беларускай мове (на матэрыяле субстантываў): Дис. ...д-ра філал. навук: 10.02.01. Мн., 1997.
- Шмелев Д.Н. Проблемы семантического анализа лексики (на материале русского языка). М., 1973.

Паступіў у рэдакцыю 12.12.05.

Вікторыя Уладзіміраўна Кліменка - кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры замежных моў Гомельскага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта.